

Հաճեաց տալ խանրակար զաջդ հօր մեզ օճան
Մեզ սանիցս նորանրատ միութեան Պարբեին
Որ իբր է անձկուտ զօրավիզ ջերմ խանդից:

Նուիրեալ իդիմաց ընկերութեան Սանից Սուրբ Սանկայ Պար-
բեի Պաշտպանի համանուն Վարժարանիս:

1858, Հոկտեմբեր 12:

Գ.
ՈՒՂԵՐԶ

ԻՆՆԴԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ԱՆՁԿԱԼԻ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ՎՍԵՄՈՒԹԻ ԵՒ ԳԵՐԱԳԱՅԻՒՆ

ՏԵՃՈՒՆ ՍՈՐԳՈՒ ԹԵՈԳՈՐԵԱՆ

ՀՈԳԵՆՈՐԶ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՆՈՒՐԻ

Յայգուն այգուն ոսկեգոյն արծաթաձամն Արեակ
Սրակապանեն վարդածիր իզեղ ժրպիտ առնու ման.
Մեզ սա փութայ յաստուածուստ անխօս բաները երկնառաք
Հանձն առնալի նոր Սանակ:

Համաշխարհիկ Անձկալոյդ՝ կրթոտ դասուն մեղմ յաւաչ
Մատաղորսարն սարգէ զիրկ բեաւարցիկ. բնդ նոցայն
Երամ անձկոտ տօնընծայ մեք ձիրենուլս բնդ առաջ

Ջրոյդ համբուրիս պաշտել զԱջ:
Սանակայս մեր խնդաց տուն՝ իրեսս բուռցիկ Հայրենայն
Գրկապարիկ ողջունել զրացի տանեն զնոր Պարբեա.
Դասն յորբութեան յամուլ ծոց ծնանին աստղունք զնախնայն
Հոսկեղարուն պննել տուն:

Ձինը հեշտընկալ քեզ զօրեն յաղիս տկար մեր տափոյ
Հիսուլ, որոց չբանն ոսկեսառիկը ձեռադրոյ.
Մինը ինդակ պերճանան անմահ անուանդ վե՛ն անդիրք
ձոխ Դաղդիա ձոխ հնդիկ:

Ձնոյն յալեւոյր պատմ: զփտաս բազմադարեան մեր Մասիս
Հանշուք աւերս արգասու բնդ զոյգ ամուլ յորդեալ վայր
Իբրտն իբրու գրարավազ երասիս, եփրատ եւ Տիգրիս
Ալիս յալիս արծաթիս:

Երկիր՝ ուր հարցս ծանրանան ոսկերտութիւն բնդ դիւր խշտիս
Հազարաման առ մոխրովն որպէս յետեան շառափոյ
Վերընձիւղէ անուշեղ զշուրքն կարմիր հեշտ գրիմս
Ձերփնեայ ծաղիկս եւ զծիւս:

Հեշտ երգեցիկք օղաբու ոսկեքնարիս քե զարժան
Երգեն նուագս սիրանոյ՝ օրննել, իմ Հայր, քոյդ զարեւ.
Եւ իմ շրբորնք մըշտամուտնք տրկար յօրնին շատանան
Դիտմ, Հայր չնն բաւական:

Թոյր բրդրիկս իմ յողջոյն կապուտողնեայ ծովափանց
Թոյր հոգւոյս նուիրակ իրեսս սիրոյս եւ զոձիցս.
Ընդ իմս նուէր քեզ զաղար իզիրկս ու իծոց սիրազգած
Երգել զփառս պարծանաց:

Իդիմաց Ս. Սանկայ սանից ընկերութեան

ՀԵԹՈՒՄ Ս. Ե.

12 Հոկտեմբեր 1858.

ՀԱՅ ԻՓՈՒՈՒՄՆ ԱՍՏԵԱՅ

ԴԱԻԹ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԻՍՈՒՐԲ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.

Հետեւեալ դամբանական ճառը տպագրելու աղա-
ջանօր կյաղարկել մեզ գերապատիւ. Եւայի վարդա-
պետն, Կեսարիոյ Թալաս գեղէն, միաբան Ս. Երուսա-
ղէմի: Այս սգալի ճառը խօսած է նա յերուսաղէմ ին

հոկտեմբեր, իհանդէս յուղարկաւորութեան Դաւիթ
Եպիսկոպոսին որ Պօլսոյ Պատրիարքութեան փոխա-
նորդ ընտրուեցաւ, եւ որ ինչպէս յայտնի է քիչ ժամա-
նակ կրցաւ իւր պաշտօնը կատարել, հիւանդութեանը
պատճառաւ: Ուստի Երուսաղէմ վերադառնալով
նոն 40 օր քաղցիկէղ հիւանդութեամբ տանջուէր եւ եւեւ
հոկտեմբերի 5ին առ Աստուած կվերափոխի:

Դեր. Եւայի վարդապետը Դաւիթ սրբազանին ե-
րախտագէտ աշակերտն եղած է: Իւր եռանդուն ու-
սումնասիրութիւնը զովետից է արժանաւոր, որով
եւ 1837ի մայիսի 29ին բազում ջանքիւր եւ աշխատու-
թեամբ սկսաւ Երուսաղէմայ մէջ Սրբոց Յակոբեանց
վանից Վերծանութեան Թանգարանը, եւ օրէ օր կգար-
դարէ ձեռագիր եւ տպագիր մատենիւր: Երանի քե
Դեր. վարդապետին ուսումնասէր օրինակին շատերը
հետեւեին, եւ ընթերցման դժուարութիւնները դիւրա-
ցնելով մեր ազգայնոց դիմաց Ուսման սէրն ալ
հետզհետեւ ամեցընեին:

Սաստկազոյն տազնապ եւ դառնաղետ վիշտ մահու եւ սուգ
ցաւազին իմանիմս մահաբեր, յորում առանդեալ զօրբանեալ
Հոգին ամենասիրելի առատագուր Հօրս, որոյ ցաւ եւ կակիժ
ուժգինս վշտացոյց զողորմելոյս ոգին վշտակիր, ուր վասն ու-
սուցէք աղաքեմ ուսուցէք խոխրալի աուրս ինձ գեղեղ բանա-
սացութեան օժտակից եղբարք իմ եւ ցաւակից. երէ զմեզ դեպ,
յայս խոսն սգապատ սգա՜ն իձեռս առեալ բանախօսել զամ-
բանական ճառիւր բազմախնամ հանգուցելոյս զտխուր հան-
դեան յուղարկաւորութեան. զոր ահա տեսանեմք յանկողին
մահու եւ իղազաղ ամբողջալ իբր դի անկեղան, որ փոքր միւս
եւս յառաջազոյն կենդանի բնդ մեզ կենակից եւրդ մեզ խօսեր
բանս աղուականս ըստ բնական բարուցն: Երէ կոծել զկոծ
միայն ինձ առաջի առնէք բնդ արտասուակցորդ եղբարք եւ
զուժել զանճնարին տազնապ դառնութեան սրտիս՝ յոր լեղա-
կարծ իմն արկ զիս անողորմ բռնութիւն մահուն, զմեզ ապա
առ նեռաւորս կցորդել այնու: Երէ չողբալ երբեք եւ խուզ չա-
մակիլ. ո՛ն, զիմք ժողով: զի ահա տեսանեմք զերախտաւորն
իմ, որ ո՛չ տակաւ անգամ զձեռս կարկառեւ կարօտեղոցն բոտ
ամենայնի. եղնիկ, զի ահա անկեալ եւ փակեալ բնդ կտալ-
նօք մահուն՝ կարօտի օժանդակութեան աղօրից եւ խնդուա-
ծոց մերոց: Տեսանեմ զղոհացողական քերան փակեալ, ո՛չ
կարէ շարժել զբաղցրաբան գիւր լեզու յակուն շնորհաց ճըշ-
մարտութեան իբարդգութիւն բանի եւ խրատու: Տեսանեմ ըզ-
պատուհանս զգայարանայ՝ որովք յակնարկութիւն հանգու-
ցաներ յինքն զսիրտ ամենեցուն, իլուսոյ անտի գրկեալ, չզօրե
տեսանել առ ինքն գեղեալս: Տեսանեմ զքնաղաղեմ երեսն որ
ի Հոգւոյն պայծառութենէ փայլէր, իզոյն խնկոյ ալլազունեալ:
Տեսանեմ զսուրբ աջն, որ փոքր մի յառաջ զանմահ Գառնի
գլխատակս կատարէր եւ մեզ կարկառեւ խոսեր համբոյր, ահա
տեսանի անշարժ: Ով աուրս դառնութեան, զի բռնազբօսե
զարտասուաց գետս իջուցանել:

Տեսանեմ վերադեալ իրեմն սրբոյ եկեղեցւոյս յանդիման
սուրբ Պատարագի, եւ ահա անդէն զան ամենեքին սեւազ-
գետք՝ Հարք եւ Եղբարք զգուլս ունեւել զՎեհապետն մեր
զպատուական Հայրապետն, անմիջապէս յոտին զփոխարէն
45ամեայ հաւատարիմ աշխատութեան հանգուցելոյս՝ հրաշալի
ատենաբանութեամբ հատուցանէր զիւր զսիրալականին ար-

դիւնս Հայրաբար, որով ոչ սակաւ ավոյեցան սիրտք մեր ճմլեալք, ապա եւ կատարեալ գլարգ օծման Հանգուցելոյս ըստ արարողութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ :

Եկ աստեւ աղաչեմ եկ քնարանարդ Դաւիթ եւ նիստ խոզողմս, լաբան՝ ուղղեն գրնարդ տասնադի, զի անա զաջս իմբ ատեալ՝ տեսանեմ խուրք Սեղանն Տերունի զի կարգակատարք հեղձամղձով լեալ յարտասուս չգօրեն ըստ այլում պահու պաշտել զկարգ. եւ ամենայն միաբանութիւնս նոցա համաձայն, անպատմելի հեկեկանօք զարտասուաց զետս իջուցանեն յաջաց:

Աստեւ գունդ երախտագիտացն խոնարհ ակնարկութեամբ սուգ զգեցեալ դառն վշտօք հոգւոց հանն: Անդէն գումարք տերունականաց զմայլեալ սրտարեկ ձայնիս զողոթ յօրինեն: Ո՛ր բողից զպատկառելի ցաւակցութիւնս օտարազգացն, որ միանգամայն իխոր սրտե ցաւակցորդ առնէին զանձինս իւրեանց, նմանեալ մեզ յամենայնի:

Ո՛վ անակնկալ աղետիցս՝ եւ տարապայման ցաւոցս: Զի ե ինձ աստեւ հեղձամղձով զոլ՝ եւ ոչ մոխիր զզկտով արկանել. զի անա յանկարծանաւ ընդ մահ բարեբարիս կեամ լերդակեզ խարշատեալ սակս անդառնալի հրաժարման աստուածաբեալ երախտաւորին իմոյ. եւ զիմրդ ոչ զուգաձայնիցին ամենեքին իմի. զի օր ողջախորհուրդ իցե, որ ընդ տեսանել զայսպիսի հուշակեալ այրն զիսկնացեալ ինքեքոյ ոտից մահու.՝ ոչ արտասուիցե: Ո՛վ ողորմելի տեօիլ, ով արարիչ իմ, զի անա ըստ անսուտ բանիդ հարկ ե մեզ մեռանիլ, զի լցցի վճիռ սահմանադրութեան ամենակալիլ:

Բնրե անհասութեանս, զի ե ինձ վայրապար մտանել զնիտ, զի երբ կարացից բորովախօս լեզուս լուսարանել զհանգամանս նորա զառաքինութեանցն. զիմրդ կարացից ասուերազրել զսորայն խորին խոնարհութիւնս, որ հանապազ հայրաբար ընդ ամեցուն կինցաղափարե: Եւ օրպէս հանգանակեցից զնորին հեզութիւնս՝ որ ընդ մեծամեծս եւ ընդ փոքունս հոգելից եւ բարոյական բանիւք սիրաշաներ: Եւ զիմրդ կարացից զսորին երկայնամիտ համբերութեան զպարագայսն բացատրել, որ իբառասուն եւ չինգ ամաց հետե հեզութեամբ: Ո՛ր բողից պատմել զամենայն քրիստոնէական բարեմասնութեան զքաջագործութիւնսն ըստ աւետարանական կատարելութեանց « Եղերութ կատարեալ »:

Այլ եւս շատ համարեալ զամենայն ձիրս բացատրել հանգուցելոյս միայն ակնարկութիւն մեր յառեցի իմայելի առաքինազարդ վարուց սորա, յոր բե ոք միանգամ հայեցի՝ զօտակնիդ յագեցի. զի անուանակցի իւրոյ նախամարգարէին ջանայր զոլ նմանող որքան կար իւր տաներ: Ո՛վ պանծալի անունդ Դաւիթ, խորհրդաբար հնգօք տառիւք պատուեալ, զուգարիս հնգից քարանցն. զորս յանուն նահապետացն ատեալ տաներ ընդ իւր մատաղ մարգարէն իղաշտ մարտի, որ զետեղեալ զմին ինոյն քարանցն իմեջ բեռնց պարսին, հեզութեան եւ խոնարհութեան, զորոց կախեալ կայ կեանք տերունականացս, եւ ուժգնակի հարեալ իճակատ սկայազօր ամբարտակին յերկիր կործանեաց: Անա ստանձնեալ հանգուցեալս ըստ հրաշալի անուանն եւ զգործ սիրոյ, հանգուցեալ ունեք զսիրտ իւր ընդ քաղցր հովանաւորութեամբ հեզութեան եւ խոնարհութեան, որով յաղթող հանդիսանայր բռնաւոր զգայարանացն հնգից բեյաղորութեան, իւրոյ հեզութեան եւ խոնարհութեան պարսաքարին, եւ զգետներ իբրեւ գԴաւիթ զիւր բշնամին հանապազ. եւ անա « Այսպէս օրհնեցի ամենայն մարդ, որ երկնցի ի Տեառնէ:

Անոց որդեգրելոցս զերառեալ զանիս, զի անա բռնութիւն մահու խկալ զայսպիսի այր առաքինի իմիջոյ խաղացոյց. որքս բողեալ զմեզ զամենեւեան: Եւ անա այսպէս ծաղկափրբ օրհնեցաւ իկեանս իւր իբրիստոս հանգուցեալս. եւ այսպէս ճմլեցաւ աստուածային բանիս պարարտացեալ ողկոյզս այս ձեռամբ Տեառն Ամենակալի ի Հնձան սուրբ Եկեղեցւոյ իցաւ:

քաղցեկեղ, իհասակի 63 ամի: Քաջ Հովիւս եւ հաւատարիմ աշխատաւորս Ս. Արտոյս սրբոց Յակովբեանց մատուցեալ զինի անապակ բաժակ իձեռնին երկնաւոր փեսային ի հարսանիս Դաւիթն: Անոց զրկանացս եւ կորստեանս:

Դիտէք արդեօք սրտակից եւ ցաւակիցք իմ զինչ կորուսաք եւ զինչ իմնչ մահն յափշտակեաց. մի բե բնչին ինչ ե կորուստն մեր եւ կամ դիւրաստափնալի. ոչ, ոչ. կորուստն մեր ե կորուստ բնաշխարհիլ, հազուագիւտ, եւ անգտանելի. զինչ իցե այս. կրկնելն դառն յիշատակութիւն ե ինձ. սակայն ասացից. մի խաբէք զանձինս, զի զմարդ կորուսաք՝ եւ այն ոչ իտասանց զմին կամ իհարիւրոց, այլ իհազարաց զայրն Աստուծոյ կորուսաք. զոր երե առ իգտանել ճրագաւ քննեցուք (զերուսաղիմ) եւ անի ածցուք աշխարհի ոչ ուրեք երբեք գտանել կարեմք, զի զնաց մարդն իտուն իւր յափտեցից, դարձ արար անձն նորա իհանգիստ իւր զի Տէր կոչեաց զնա. ուրեմն « Երանի մեռելոց որք իտեք ննջեցին ». եւ անա վասն այսր մահու ասե մեղուն արարատեան, Եղիշէ սուրբ վարդապետն. « Մահ, ոչ իմացեալ, մահ ե. մահ իմացեալ ամառութիւն. որ զմահ ոչ զիտե, երկնցի իմահուանե. եւ որ զիտե զմահ, ոչ երկնցի իմահուանե »: Եւ անա Հանգուցեալս այս քաջ գիտելով իկեանս իւրում յառաջ քան զմեռանիւն հանգեաւ այսօր յաստի կեանաց ըստ այնմ « խաղաղութեամբ յայս » եւ խոյն տապանի ննջեաց « այս սիրելի բարեկամս Քրիստոսի մինչեւ իգալ հրաման զարքուցանել զմեռեալս ասելով « Արիք մեռեալք » ... Եւ ընդ ասել երկնաւոր վարդապետին « Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ » արժանի արասցե զսա ասել « Անա եւ, եւ մանկուք իմ, զորս ետուր ինձ »:

Տացուք ուրեմն ապա եւ մեք սմա զողջոյնն վերջին հրաժարական խուրք սրտե. եւ շուրջ պատեալ փարեցուք զփառազարդ դագաղասն իրախիժ սգալի ասելով աղեկաւոր սրտիս եւ կարողին սիրով, Հանգիր ի Տէր Հայր մեր հոգեգործ. Հանգիր ի Յօսն բնաւից ծառաւեալ Հօգւոյն սուրբ տեսութեան, զի իյանկողնիլ բազում անգամ աղաչէր « Տէր իմ Յիսուս Տէր իմ Յիսուս, բերեացո՞ց զցառս իմ, Տէր իմ Յիսուս » Անա ոչ բե միայն բերեացոյց, այլ իյափտեցից հանգիստն հրաւիրեաց:

Դու հանգուցիչդ համայնիցս ամենատեղ Գրկիչ ըստ վկայութեան անսուտ բերանոյդ, որպէս ասացեր « Եկայք առ իս ամենայն վաստակեալք եւ բեռնաւորք, եւ ես հանգուցից զձեզ » եւ անա առ Քեզ զիմեաց ըստ կոչմանդ հանգուցեալ Հայրս մեր բողեալ զմեզ որքս ուրեմն աղաչեմք զամենախնամ Տերութիւնդ համայն ուխտիւքս աղաչեմք, առ ընկալ զվաստակաւորս զայս եւ « Հանգո իմնչ զհրաժարեալ հոգիս յիօրնաստեղեան լուսեղեն խորանող, ուր ժողովք են սրբոց իխաղաղութեան հոգւով հեզութեանց երկնից բարութիւնս. Ամեն:

Միաբան սրբոյ ուխտիս սուրբ Երուսաղեմի

ԵՍՍՅԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Խուրք Երուսաղեմ ի 16 հոկտեմբերի 1858.

ԳՕՄԻՍ Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՒՍ ԶԱՐԱՆԵԱՆ. Այս պատուական ազգասիրին հետեւեալ մեկ նամակը կհաղորդեմք ազգայնոց, իցոյց լուսաւոր եւ ջանասեր ազգասիրութեան մեր մեծարգոյ բաժանորդին:

Պերսպոլիս եւ Ազգասէր Սուրբ Հայր

Ըստ կանխաձանոց յայտարարութեան Զերոյ հաճութեամբ սրտի կարդալով Գերապատիւ Տէր Սարգիս Վարդապետին ուղեւորութիւնը ի Պօլիս, եւ Ամենապատիւ Տէր Գաբրիէլ Վարդապետին այցելութիւնը ի Նոր Նախիջեւան, մեծամեծ